„ЗАСТАВА“ излази редовно: средом, петком и недељом на целом табаку а уторником на по табака.

ЦЕНА ЈЕ ОВА
за Аустро-Угарску
на целу годину . . . . . 14 ф. — н.
на пол године . . . . . 7 ф. — н.
на четврт године . . . . . 3 ф. 50 н.
на 1 месец . . . . . 1 ф. 20 н.
За Србију (у злату)
на годину 32 дин. на пола године 16 дин. на четврт године 8 динара.

ЗАСТАВА.

ОГЛАСИ рачунају се по 6 новч. од сваке врсте оваких ситних слова, за жиг се плаћа по 30 новч. сваки пут.

ДОПИСИ шаљу се уредништву, а прет. лата и огласи администрацији „ЗАСТАВЕ“ у Нови Сад.

НЕНАПЛАЋЕНА ПИСМА не примају се

РУКОПИСИ не враћају се натраг.

Поједини бројеви стају 10 новч

лист целокупне српске народне слободоумне странке.

БРОЈ 197. У Новом Саду у среду 30. децембра 1887. (11. јануара 1888.) ГОДИНА XXII.

СПРЕМА РУСИЈЕ.

Данас се чују у европској штампи многи гласови, који држе, да ова данашња ратна повика није оправдана. Све је више људи који верују, да Русија не мисли на нападај, него на обрану. У том смислу добили смо и ми једно политичко писмо из Париза, коме уступамо места. Оно је доста веран тумач оног мишљења које данас влада у престоници француске републике. Писмо гласи:

Има тренутака у којима човек мора збиљски да се запита, дал ми случајно немамо намеру неко ново народно право (droit des gens) да стварамо. Иначе незнам како да се другојачије објасним изазивања против Русије.

Русија истакне нешто војске на своје границе; непитана, објашњује својим суседима повод тих промена; а изазивана, потврђује изновице своје првобитне изјаве: Она шиље својим границама Козаке јер би јој мучно било мобилизовати потребну војску у случају каквог европског заплета. То би ваљало јасно да буде. Али не! Кавгаџије, официјелном камџијом од некуда на Русију напуцкане, незадовољавају се том руском изјавом; ладнокрвношћу Русије подбоцкани, изјављују свим својим беснилом да Русија прети целој Европи. Телали телале а глас узбуне одзива се из сваког кутка дремљиве Европе.

Повторавам, то је збрка најелементарнији појмова. Будимо сами собом на чисто; будимо савесни; уочимо ствари онако каке су, и ток у ком су се развијале. Једног дана (недавно то беше!) скрписе на позив једног, који врло добро зна шта хоће (ту мислим Бизмарка), нека лига под фирмом: лига за одржање европског мира. Дакле зар мир беше у опасности? могао се сваки од нас запитати. Сви савезници непропустише у свет телалити да су се склопили једино зато да би један другог бранио у случају каког нападаја. Дозволимо да је тако. Дозволимо да се објашњена те алијансије не подударају са истинитошћу њихови намера. Дакле та новопечена тројка — алијанција предвиђала је да ће се имати једног дана против некога бранити. Та алијансија имала је, без сваке сумње, неку земљу у виду при склапању њени уговора. Јамачно ни један савезник није ушао у коло само зато што му се поиграло за 24 часа? Јамачно нису играчи уз берлинског покретача-гајдаша само зато пристали, те да би сазнали само први гласак његови слаткозвучни гајда?

Зар је земља коју су они при склапању свог уговора у виду имали, морала њихове мирољубиве изјаве за готов новац примити? То би била неизвинима слепост од стране те земље. Зар Русија није усљед те алијансије принуђена била и са своје стране узети обранбене мере, те како би доскочити могла једној алијансији која би се поред свих својих мирољубивих изјава, могла изопачити у напад против ње? Русија је могла у тој алијансији опазити опасност тим више што се та алијансија није задовољила простом изменом неки писмени докумената; она је шта више узела и све нужне мере те како би своје уговоре и остварити могла.

Тако н. пр. видимо где Аустрија измамљује од своји делегација неке милијоне у име војни потреба; видимо где Немачка, ма што је почетком ове године усљед неки од ње произведени неспоразума са Француском повисила своју стајаћу војску, изновице тражи сада повишицу своје резерве. Њен сервилан Reichstag и то ће олако одобрити, а народ немачки који ће ту повишицу новим жртвама да плаћа, он ће и на даље кромпирима да се рани. Рашта Аустрија, рашта Немачка то све чине? Верујмо им да је одржање мира баш њихова жива жеља, али увиђајмо да тај начин има нешто опасног по суседа а и да је неуместан. Те приправе изазивају и друге државе (а овде мислим на Русију и Француску) да приближно исто чине. Ко ли сме дакле збиљски порицати Русији право да се и она побрине те како би у датом тренутку приправна непријатељу на сусрет изашла? Није нам познато да је икада ма који народ био дужан веровати речи свог суседа.

Па се онда алијансија чуди да Русија неоста скрштени руку? Да! Русији се понајвише замера то што она не беше вољна усвојити аранжмане који су без ње а и против ње учињени; замера јој се што је из тројецарског савеза иступила. Појмљиво ми је да раскидање ти стари и чврсти свеза од стране Русије помери све дипломатске комбинације; али неиде ми никако у главу да се брани Русији оно чинити што за добро нађе у корист одржања својих граница да чини.

Права једне велесиле стапају се са њеним дужностима а прва њена дужност је без сваке сумње одржање њене независности. И ако је Русија изашла из тројецарског савеза, она је приметила да је он био скројен у корист једног једитог од савезника коме је — узгред буди речено — тај савез и надмоћност увеличала, искусила је да су јој руке везане усљед те алијансије, да јој немогуће беше своје политике терати, да једном речи: сама себи више није припадала.

Ето шта је Русија увидела; ето зашто је везе са тројецарским савезом раскинула. Још једанпут: непријатно је за оне који су Русију нагнали да друге комбинације кроји и да се за другим алијансијама осврће, хрђава ћуд може сасвим природна појава да буде, али оно, што није никако природно, то је она хрђава ћуд која Русији одриче оне припреме, што их она до данас учини. Па шта се Русији напослетку пребацује? Да је напустила слободу изоловања (isolement). Зар не би олако било бранити се против савезника тврдњом да прави узрок опште запетости лежи једино у стварању те лиге, која хоће целој Европи свој закон да натура?

Заиста треба са свакоје стране расмотрити ствар.

Српска емиграција у год. 1885.

У јучерањем броју „Заставе“ ми смо у кратко навели, шта је у ствари било са „покушајем“ српске емиграције, пред српско-бугарски рат, год. 1885. Ми смо тамо навели, да су српски емигранти поступали врло родољубиво. Они су се одрекли упада у Србију, јер је српска војска полазила на границу; Србија беше на прагу рата, и емигранти увидише да тада није било време, да се потпаљују унутарњи раздори.

У оно време беше доиста стање у Србији очајно. Власти нису могле да покупе порезу; народ је бивао апшен, глобљен, те почео да се одмеће у хајдуке. Тешко да би и дошло било до српско-бугарског рата, да Гарашанин није хтео да скрене пажњу народа на спољне послове.

Ми смо и јуче споменули, да су српски емигранти, односно Пашић, упутили били писмо влади у Србији, у којој су изјавили да одустају од свију својих покушаја, и да влада у Србији у добу кад полази у рат, може бити мирна од својих емиграната.

Данас као да има кругова у Србији који у све то сумњају. Но ако се и „изгубило“ оно Пашићево писмо, писано тадањој влади, остала су дела српских емиграната. Они су се у ствари сами растурили са српске границе.

Но има и један писмен доказ о томе. У 157. броју „Заставе“ од 9. нов 1885. године, изашао је чланак под насловом „Српски емигранти у Бугарској.“ То је било дакле равно месец дана пре, но што је Србија газила у рат.

Тамо се вели: Уредништво „Заставе“ добило је из кругова српских емиграната писмо, у ком се најсвечаније изјављује, да српски емигранти који живе у Бугарској не помишљају да у овај мах изазову или потпомогну ма какав неред... Ми смо готови да штампамо онај део писма, у коме најугледнији члан српске емиграције црта постанак најновијег бугарског покрета и обележава становиште српске емиграције.

Ти бројеви „Заставе“ и данас су у животу и ми прештампавамо из оног писма онај део, који садржи у себи изјаву српске емиграције на месец дана раније пред бугарски рат. Из оте јавне, у оно време штампане изјаве нек сваки суди, јел било држање српских емиграната издајничко.

Ево те изјаве:

„Што се тиче чета, које су по Србији појављују, то вам могу рећи, да су оне природне појаве стања, које је у Србији настало, од кад је влада закон, устав погазила и све слободне тековине народа поништила — од кад је почела да влада по својој неограниченој вољи. Народ српски у краљевини увек је прибегавао ајдучким четама, кад му закон и правда више не помажу. У крви српског народа лежи нагон, да се свети неправди и лежи јака традиција да српски народ има благодарити за постанак српске државе и српске слободе ајдучким четама. — Крајње средство, ког се народ лаћа онда кад легална борба више не помаже. Те чете, за које сад влада труби да их организује емиграција поничу из средине народа без икаквог саутицаја, одобравања или чак помагања од емиграната. Кад неправда, тиранија преврши сваку меру, онда обично такви људи, над чијим се главама све то врши оду у планину и тамо чекају згодну прилику да се својим душманима освете. Пошто је неправда свуд у Србији завладала, а српским народом управљају сада неограничено, по својој вољи сви чиновници, жандарми и сви поклоници тог незаконитог стања у земљи. Код толиких тирана, који почињу са владом и свршују се са жандаром поњатно је да нема готово ни једне планине у Србији, која не крије чете осветничке, чете до дна душе понижених и повређених грађана.

Влада пак са своје стране сматра да је веже најчвршћа солидарност са свима њеним последоваоцима, са сваким сеоским тираном и неваљалцем, са сваким жандармом — и све што би се коме у освету за неправду учинило, то она сматра да се њој чини и отпочиње да казни и гони ма кога из народа, само ако јој се чини да јој је тај човек противник и имао би уплива у

ЛИСТАК.

КЊИЖЕВНА КРАЂА.

КАТАНСКА БУНА У ШАПЦУ 1844. ГОДИНЕ.

Пише Јован Милинковић (Алавантић) адвокат шабачки.

(Наставак.)

Г. парох шимуновачки, као што је научио све да квари, тако и овде квари. Истина — бог, да вади из тога што сам описао, али без нужде и невоље другојаче каже; може бити да се нико не сети, да то није сам г. парох својом памећу смислио. Тако о Николи Нинићу вели, да је „онако круто и званички“ запитао Стојана ко је он и шта тражи, а Стојан му „озбиљно одговорио: а ко си ти, кад тако са мном диваниш?“ Кад се уносе речи неке, које је когод изговорио, па се то уводним знацима означи, онда писац, даје историји слику и карактеристику тога о ком пише. А какву нам даје слику г. парох о јунаку Стојану, што се повијо по бедевији, и млата сабљом по рагастову, и сад се затегао пред помоћником говорећи му: „а ко си ти кад тако са мном диваниш?“ Кад је Нинић ни „круто ни званички“ него, управо зачуђено питао Стојана: „ко сте ви и шта ћете“ то се не зове диванити, него просто питати, а друго, Стојан није био докон, да толико ваздан жваће, „а ко си ти кад тако самном диваниш“ него му је требало само да зна: ко је он, и кад је чуо да је Нинић, а сигурно је био забележен у црну листу, он је одма макао главом, и на њега се осуле пушке и тај час је погинуо. Но осим тога, Стојан није изговарао никад: диваним, диваниш диванн. Са тим се глаголом, није никад Стојан у разговору служио. Уз ово још, г. парох каже: „и у исти мах пукоше три пушке и Никола мртав пред Стојана паде.“ Ко каже, да пукоше три пушке, баш три, а не више. Очевидац не зна, колико је пушака пукло, а парох шимуновачки зна. Како је год о Марку преписао из мог рукописа „припуцаше пушке“ тако је требао да се држи и о Николи. Даље, вели, „на глас пушака, кликну искупљени народ ура! те јурну у началништво, тражећи познатог вучићевца, началника Ђуку Стоичевића. И то је неверно, још се шапчани нису били ни узбунили ни дошли, јер је Никола погинуо, није било прошло ни пет минута, одкако су Стојан и катане дошли. Узбуна је била чак доцније кад је погинуо и Марко. Начелника Ђуку, тражиле су катане, као што сам казао, и тек мало слободнији Обреновићевци су прилазили, и с катанима заједно пронели глас, да су у Србију прешли оба књаза, Милош на Београду, а Мијаило у Смедереву.

О Марку Лазаревићу, кад је барјак оставио, ушао у судско здање, није могао да уђе у седницу што је била закључана, вели, „он удари другим ходником, изађе у стражњу авлију, према кући Пере Бугарина, за њим је назорице ишао практикант Алавантић и т. д.“ Марко није ударио другим ходником, него упутио се дугим ходником, јер ту нема другог ходника него један дуг. Мора бити да је г. парох рђаво преписивао из мог рукописа, и написао другим, место дугим; а кућа се зове Петра а не Пере, ако ни по чем, треба г. парох да зна, да Бугари не скраћују име Перо, Јово, него Петар Јован и т. д. и макар да се баш обично у Шапцу изговара Перо, место Петар, нико не би знао за Перу Бугарина, ако га не би изговорио: Петар Бугарин. Али г. парох то не зна, а овамо му је душа и срце, за што било измени. Тако о мени каже, да сам назорице ишао за Марком, „за њим је назорице ишао и практикант Алавантић.“ Ја нисам назорице ишао, него за њим т. ј. за Марком пошао и шњим сам код капиџика стајао, и да га је могао отворити, и ја би, то је извесно побегао. јер је и мени, као сину једног вучићевца, онда било ладно око срца.

Да не би често прекидао мој опис, па се враћао сваки час на погрешке г. пароха, или на изртања, мислим, да ће за читаоца бити угодније, да опис мој о Стојану, без прекидања продужим, бар док је у Шапцу био, па онда да се вратим на књигу г. пароха шимуновачког, и да само главније његове погрешке наведем, неупуштајући се од сад у ситне његове погрешке логичне и граматичне.

Казао сам, да је Ђуко полако испео се на таван, с' болесном десном руком у марами о врату, и са сребрњаном у левој руци, ни тад не казавши Нинићу, те је он онако не спреман изишао пред катане, питао Стојана ко је и шта је, па погинуо. Даље опис продужује се овако:

„Пошто су пале те две жртве, варош се узбуни: вучићевци, који су могли, избегли су из вароши, а Обреновићевци, којих је било много више, потрче конаку, (здање суда и начелништва, зове се конак), оружани и неоружани, и смешају се с катанима, здравећи се шњима и помажући им. Неки чиновници из партије Обреновића, стану викати, да се запали конак, еда би Ђуку ухватили жива, или га с конаком изгорели. Али нађе се један слободан дечко од 18—20 година, да ухвати жива Ђуку на тавану, па се стаде пењати уз мердевине. Већ је с' главом био на тавану, кад пуче пушка с тавана, и дечко, са размрсканом главом од синцирлије од пиштоља, паде доле на патос. Онда се већ није више нико смео да усуди, да се на таван пење, ма да Ђуко није могао више пунити пиштоља, а никога уз се није имао, да би му био у помоћи. Због тога опет наста вика, да се конак запали, и један ревностан писар судски, који је за Обреновића владе био у већем чину, т. ј. писар начелништва, већ је био донео о себи бреме сена под начелништво, али ту несрећу спречише паметни грађани, из саме партије Обреновића, и не дадоше, да с' конаком изгори судска архива, где се хране акта од четрест година.

(Наставиће се.)

народу. Тако она ствара политичке комплоте, измишља разне мајсторије како би ово или оног човека у народу убила, осудила или изгнала само ако зна да јој је опасан политички противник. Народ се свети за неправде, а влада се свети из страха да се народ не осили и не осмели да потражи своја права и своје слободе.

Народ оста без суда, без правде, без власти, без слободе. Народ се тужи за неправду хајдуку у гори, народ се жали за терет и глобе хајдуку у гори, народ се радује хајдуку, народ склања, храни и одева — јер је то његова заштита од тирана по канцеларијама, од изелица и пијавица народних — од правих хајдука који све народу одузеше.

Није чудо код таквог стања у једној до скора уређеној земљи да народ помишља на нов устанак да помишља на смрт или слободу. Он је дозивао нас емигранте, да му помажемо, да се слошки и што пре ослободи тираније.

Ми гласнарода патничког, глас и пијук наше браће нисмо хтели и могли одбити, већ смо по својој сили и моћи хтели притећи му у помоћ. — У том времену искрену се спољни заплети и одустаде се, јер није сад време расправљати крвну заваду.

Но пре тих спољних заплета, дакле и пре но што смо општи народни устанак одложили, послали смо једно писмо народним борцима у Србији, у ком смо им јавили да прелазимо им у помоћ, чим они скоче слошки против тираније — али ствар се народна одложи због спољњег рата.

Такво једно писмо дошло је власти до руке и она га у страху прозва прокламацијом, и подиже дреку, и ако она има уверења да је у тим приликама одложен сваки унутрашњи немир и пречишћавање међусобног рада."

Но још нешто. За време српско-бугарског рата поднели су српски емигранти српском конзулу у Букурешту, г. Љ. Каљевићу писмо, које је мал те не такође остало непознато. Ми смо имали то писмо у препису, и децембра мсца 1885. год. кад је „Кор. биро" протурио вест из Софије, да су српски емигранти нудили бугарској влади, да дигну у Србији побуну, ми смо то писмо у 203. броју „Заставе" од год. 1885. штампали. Данас, кад се и опет сумња у родољубље српских емиграната, ми то писмо доносимо. Оно гласи:

„Господину Љубомиру Каљевићу
заступнику српском у Румунији.

Отаџбина наша налази се у највећој опасности. Пред таком опасношћу, која јој прети вечитим срамом и пониженњем, пред пропашћу велике српске идеје, стављамо свој живот на расположење и молимо да нам се дозволи, да своје силе посветимо на одбрану њену.

Ради њеног спаса ми угушујемо у срцу све и радићемо и мислити само о њеном избављењу. Миље нам је изгинути на бојишту, но трпити срам и пониженње у туђини.

Ову молбу поднашамо у име својих другова емиграната, желећи њоме да дамо доказа, да смо готови на све жртве, само да се отаџбина, ради које смо и страдали, сачува од срама и пониженња.

Поднашајући вам је господине представниче, молимо вас, да је својим путем саопштите где треба, и да нам одговор на њу изволите саопштити у своје време.

Букурешт 24. новембра 1885.

Долазе потписи српских емиграната.

Држимо, да сваки који све то прочита, мора добити друго мишљење о родољубивости српске емиграције, коју су пањкали и бугарски и српски напредњаци. Но сад је већ ваљда време, да се једном увиди истина.

Босанско-херцеговачка управа.

Идуће јесени навршиће се десет година од како је Аустрија заузела Босну и Херцеговину. Власти чине на све стране припреме, да народ прослави десетогодишњицу аустријске управе у овим земљама. Хоће се свијету показати, да је ови народ задовољан данашњим стањем, и да му није желети друге, но да се окупација продужи у безкрајност. (Вријеме, бива, није згодно, да се збори о утјеловљењу.)

Страни свијет, који се бави свјецкијем догађајима, не поклања довољно пажње дјелима нашијем; једни држе, да је босанско питање фактички ријешено, други траже тежиште источнога питања у бугарском питању, те мисле, е је за даље развиће тога питања Босна и Херцеговина са свим без важности. Не знам, да ли у мјеродавнијим круговима српске дипломације мисле тако, али да наша управа, и баш г. Калајн, осјећају, да је босанско питање*) још вазда оно Бизмарково „ein kischen Herzegovina," што је повукло за собом онако огромне догађаје и преображаје, то се види из огромних припрема што их чине, да свијету покажу, е је Босна срећна и задовољна. Њима се јамачно не ће о босанском питању ни академски расправљати. Труде се зато, да ни једна тужба Босанаца не избије на површину.

С том намјером, да објелоданим право стање босанскога народа, латих се пера, и покушаћу да према мојим слабим силама што боље предочим свијету резултате аустријске управе и њену главну тенденцију, нека образовани свијет, кому је још драга истина и добро човештва, суди, је ли нама могуће живљети као људима, и остати — људима.

Посао којега сам се латио одиста је трудан. Није ласно прегледати стање народа ни у земљама, у којима се опће ствари слободно и јавно у штампи расправљају, и ће такому прегаоцу стоје при руци тачни статистички податци. И у најзлобнијим приликама таки рад изискује поред голема труда, много времена, а ако би хтио бити поле исцрпив обухватио би читаве књиге. Ја оће пишем новинарске чланке; и њихова природа и обим стављају границе моме раду. Не могу се надати ни да ћу приближно предмет исцрпети, могу само дати слику, која ако и блиједа, одговара истини. Морам се по томе ограничити, да обиљежим, како су се најважније гране народнога живота развијале под аустријском управом, истичући само видније појаве, које се могу обсуђивати без тачних статистичких података. При томе ми — све због тог недостатка ваљаног државописа Босне — мора пређашње стање под Турцима, које је признато као крајње зло и несносно, служити као мјерило за оцјену данашњега стања. Тиме ће моји закључци стојати на чврстој основи. Уз то ћу се трудити да покажем узрочну свезу између дјелања управе и појава, које сам узео да описујем, да се не би нашао мудрица, који би хтио сво зло, што га је у Босни свести на уплив и природно развиће рђавога стања под Турском и на „поквареност" и „дивљаштво народа". Овијем хоћу у напријед затворити пут такијем „ученјацима", који у нас фабрикују званично „јавно мнијење".

Кад сам напомеиуо већ тешкоће, које ми сметају работи, ваља ми правде ради поменути и једну велику олакшицу. Босанац нема права а и не претендира на то, да се брине о судбини своје земље. Он нема отаџбине „von Amtswegen", него је само створ, који има трбух и коме је дозвољено, да се помало забави оним, што се у другим државама сматра као најважније установе школом и црквом. Политичких права он нема, дакле ја не морам ни говорити много о томе. На то ћу се само осврнути, кад будем констатовао резултате целе управе па одношај између Босне и Аустрије. Босанац је према својој власти бесправан**; мени остаје само да са неколико примера расветлим, до којих граница може доћи бесправност под управом „европски цивилизоване" Аустрије. Главно ми остаје да покажем какво је материјално и економно-привредно стање народа, и да ли се што чини да се народу олакша привреда.

Много је већ писано о босанским устанцима. У своје време тврдила су гласила, непријатељски расположена према Словенима, да су ти устанци изазвани агитацијама руских и „панслованских" агената. Недотупавност тих тврдња давно је доказана, што је иначе било излишно, јер и сами они, који то писаше, нијесу у то вјеровали; ишло им је у рачун да тако гороре. И ја се оће не би на то осврнао, али ми ваља утврдити, да се народ на Турке бунио поглавито с тога, што је био незадовољан својим привредним уредбама, а нарочито уређењем поседа земље и плаћања порезе. Ђе није било заоштрених односаја између поседника — ага — и кметова, тамо се или није бунило, или је буна избила тек после, сутицајем разних околности политичке природе. Познато је, да су херцеговачка племена на граници црногорској (Пива, Дробњаци, Језера и т. д.) тек најкасније устали на оружје. А та су племена уживала под Турцима извесну самоуправу били су слободни поседници и нису сносили оне порезе што их је остала Босна плаћала. Борба је била борба сељака против спахија за земљу што је обрађује. Та борба није имала успјеха, остало је као што је познато по старом. Аустрија је Европа овластила да поседне Босну и да је уреди, умири. У прокламацији, која је претходила окупацији, изјавило је Аустрија да ће поштовати фактичне односаје, да долази не као непријатељ да покори, него као пријатељ да уреди земљу. То је по себи била бесмислица, јер кад су фактички односаји већ и тако несносни да изазивају буну, онда би уредити земљу значило уклонити узроке буни, а то је променути те постојеће фактичке односаје. Међу тим Аустрија је до некле одржала прво обећање да неће ништа мењати, али тиме није показала да долази као пријатељ народа у Босну него као заштитница оне мањине, којој уређење земљишног посједа како постоји иде у прилог. Чудно се с тиме слаже и изјава угарске владе у сабору, да се у Босну ушло због тога, да се стане на главу „панслованској змији." Кад се та магловита фраза преведе на прост језик, онда то значи: ми смо ушли у Босну да спречимо ослобођење оног народа.

Наш народ није могао мислити да ће „цивилизована" држава признати оне односаје својине као уредне и праведне који су постали тек не давно јавном отмицом и насиљем.*) С тога је народ дочекао окупацију радосно и помагао је аустријској војсци. Са истих разлога — не баш само из вјерског фанатизма — отпочели су Турци борбу против Аустрије, па да придобију кметове понудили су им поравнање: трећина земље остаје кметовима у својину без оштете, трећину узимају на отплату, а трећина остаје аги. Јамачно су се надали да ће Аустрија, ослањајући се при окупирању на хришћански елемент, и даље тражити у њему потпоре за своју владавину, те решити аграрно питање на штету ага, да задобије за се хришћане. Но Аустрија на против и не покуша икакво решење аграрног питања, него потврди све односаје што их је затекла у Босни. Последица је била, да се народ опет бунио, ма да је сад буна била без икаква изгледа на успех. Буна је у главном угушена, али из тога хтети извести да је народу боље и да је задовољан — то би било сувише.

После побуне 1882. заведена је цивилна управа у Босни и учињене су неке промене, но те промене не иду у прилог народу, него га управо осудише на раскућавање. То се баш увело све у оно доба, кад су неки лаковјерни мислили дахнути душом, што је на челу управе био „Србин" барон Николић.

(Наставиће се.)

*) Доласком Омер-паше постали су кметови пола закупци, пола невољници. Прије су били невољници, али су обичајем имали толика права, да се ага по његовој власти слабо разликовао од старешина граничарских задруга. Ага је имао интереса да брани своје кметове и да се стара за њихово благостање, јер је од тога зависио његов углед и опстанак. Од хрђавог аге бегали су кметови бољем, који је постајао силнији и захватао пусте земље и примао бегунце под окриље. Никад се ага није сматрао за неограниченог господара земље. Колико су ти односаји необични, они су сељаку давали релативан сигуран и пријатан живот. Отуд да у дугом периоду од 80 година пре Омер-паше није у Босни било буне, осим појединих четовања из освете.

*) Ђе год је у чланку ријеч о Босни ту се разумјева Херцеговина. Ђе је само о Босни говор изриком је напоменуто.

**) У Босни постоје закони. Може се кому чудно учинити што ја велим да је народ бесправан. Но у самој ствари је тако. Власти нису босанске него туђинске, народ нема уплива ни на стварање закона ни на постављање извршитеља. Извршитељи и народ стоје у односајима као непријатељ према непријатељу. Како ће се ихоће ли се који закон вршити зависи просто од добре воље извршитеља, а исто тако и трајање закона. Као што је познато, правом постаје известан односај међу људима тек онда, кад одржање његово гарантује друштвена сила, а власт у Босни — спрама сила — није поникла из народа нити припада Босни, везана је према Бошњацима само извесним обзирима на своје интересе и у неколико на јавно мњење страног света. Ту дакле о праву ни збора нема.

Писмо из Србије.

(Збор за издавање дела Светозара Марковића. — Гундулићева прослава. — Споменик хајдук-Вељку.)

Београд, 23. децембра.

У исто време, кад нова влада долази, био је скуп — у недељу 20. ов. м. — наше омладине за издавање дела пок. Светозара Марковића.

Рад и дела пок. Светозара познат је свакоме Србину, који је пратио политичку борбу за ових 15 година. Он је први политичар и новинар српски, који је потпуно појмио своју задаћу, а рачунајући и време, кад се радом појавио, испунио је и више, но што се онда могло замислити. Устати онда против конзервативца, који је тада доста јак био, бијаше тешка борба пуна чемера, невоља и јада. Створити војску бораца задахнути је напредним начелима био је џиновски рад, који је данас оличен у радикалној странци.

Његовом неуморљивошћу и непрестаним радом овдашња омладина пренула је из чаме и латила се пута, који је донео толике користи за српски народ, да се може с правом рећи, да све данашње ма и паливјативне политичке тековине долазе од рада пок. Светозара.

Предузимајући наша омладина овај посао заиста ће дати праву пошту оцу данашње омладине. Скуп је многобројан био, на коме се објаснио рад његов, али да би се дела покојнику онакво поштовање, које он заслужује, решило се да се сазове други скуп на нову годину, да би изабрао одбор, који ће се старати о издавању дела и прикупљању рукописа.

Наша великошколска омладина у својој литерарној дружини „Побратимству", као што вам је познато, решила је да прослави тристогодишњицу Ивана Гундулића песника српског, те ће на св. Саву давати концерт у народном позоришту и чист приход од њега послаће као прилог за подизање споменика.

Краљевска академија наука држаће свечани скуп у недељу 27. ов. м. у част песнику Османа.

Код нас се живо ради на подизању споменика, српском јунаку хајдук Вељку и већ се образовао привремени одбор у Неготину.

Ово одушевљење за поштовање народних људи довољан је доказ, колико уме српски народ ценити своје великане. Овим даје довољно доказа Европи да је и он културан народ и да ће заузети право место, које му доликује и да мора доћи, до своје вајкадашње жеље до, „Уједињења Српства".

Метриманац.

Политички преглед.

Дају оставке да се кандидују за посланике. Откако је у Румунији краљ распустио сенат и комору, а нови избори за обе куће нарећени за 23. јануар, сваки дан добија влада са свију страна оставке од разних чиновника, који сви веле, да дају оставке за то, да се при новим изборима могу кандидовати за посланике а по уставу не могу то као чиновници да чине. До сада су дали оставке сви подсекретари у унутрашњем и просветном министарству, па у министарству за државна добра и у министарству трговине, за тим више чланова апелаторује и касацује, неколико државних одветника и приседника трибунала вазда градоначеоника, шест окружних начелника и неколико виших војничких часника. По томе изгледа, да ће изборна борба врло жестока бити.

Вести из места и са стране.

Гђца Лепка Хаџићева оставља наше народно позориште. — Ова изненадна вест у толико је непријатна по „наше народно мезимче," што гђца Хаџићева одлази нагло; — данас у уторак ступиће последњи пут на позорницу. Бележимо, да гђца Л. Хаџићева не напушта народно позориште због каквих „заплета," она одлази од позоришта са оном истом љубављу, с којом је 18 година делила као члан тог простетног завода у нас. Гђица Хаџићева дуго није имала прилике да покаже своју праву, уметничку вредност. То је била мана не њена, него мана нашег нар. позоришта. Зна се да наше нар. позориште као школа врло рамље. За развитак млађих чланова не стара се нико, као што би требало. И тек по нужди, почеше давати пре три четир године гђци Хаџићевој веће, па и прве улоге, и она је изненадила публику. Пре две године, кад је у Фаусту приказала Маргариту, видило се, да је гђца Хаџићева стекла себи име праве уметнице. Данас, кад оставља позорницу, оставиће за собом велику, осетну празнину. Ми јој желимо срећу на њеном новом путу, а уједно желимо, нека њен уметнички дар, који је тако доцне имао прилике да се развије, буде млађим глумцима од користи. Нека би увидила управа нашег народног позоришта, да глумцу и глумици треба и прилике па да се развије.

Гундулићева тристогодишњица. Лицем на св. Стевана навршило се 300 година, како се у Дубровнику родио песник-великан — Иван Гундулић. Када Турци покорише све земље српске, преселио се сав културни живот наш на обале јадранскога мора, а у поноситом Дубровнику развио се бујан и достигао врхунац свој За доказ тому је дубровачка књижевност, која је у 15. и 16. столећу бујно цветала, а у неумрлом Гундулићу достигла врхунац. О животу и делима Гундулићевим проговорићемо коју више у једном од идућих бројева, за сад бележимо само то да су и Срби и Хрвати спремили прославу Гундулићеве тристогодишњице. Кр. српска академија прославила га је 27. децембра; а спремају се да га прославе и наше академске дружине „Србадија" у Грацу и „Зора" у Бечу — и то свечаним седницама о св. Сави; а чист приход отуд намењен је подизању Гундулићева споменика. Даље ће га прославити и београдско друштво „Побратимство". Па и родно место песниково прославило је свога великана особитим слављем. — Прославила га је Југославенска академија 28. о. м. свечаном седницом, где је. Фр. Марковић читао расправу о Гундулићевој драми „Дубравци", која је 27. на вече приказана на загребачком позоришту. Прославила га и хрватска омладина на свеучилиштима. — Код нас спрема једна наша књижара издање најбољег му спева — „Османа" ћирилицом. Слава бесмртном Гундулићу.

Галички Руси славе четрдесетгодишњицу књижевног рада свога научењака и књижевника О. А. Петрушевића. Он је врло плодан књижевник, написао је досад до 120 научних расправа, саставио је етимолошки речник, у ком има до близу милион речи заједно с етимолошким тумачењем. Петрушић се бави и историјским испитивањем и то нарочито испитује историју угарских Руса.

Самоубијство у позоришту динамитом. Из Мадрида јављају: 17. ов. месеца догодио се у позоришту у Картагени ужасан догађај, да га страшнијег човек себи ни замислити не може. Позориште беше дупком пуно света, који беше весело расположен, кад, зачу се у паркету ужасан пуцањ и одмах затим чуло се у помоћ и лелек неких женских. Уједно се угаси и гас и свет поврви у ужасној забуни на поље, тако, да су многи повређени. Неколико њих, који не изгубише сасвим присутност духа, запалише свеће и у исти мах показа се, да и гасне лампе гору и тек при светлости умири се свет мало. Неки непознат човек, који у паркету сеђаше, убио се на грозан начин динамитом. Узео беше у уста фишек са динамитом и исти запалио. Глава му се размрскала на хиљаду комада, а у след јаког притиска ваздуха угасиле се гасне лампе. Једна женска, која поред самоубице сеђаше, претрпела је јаких озледа на лицу од комадића размрскане лубање. Представа је због тога прекинута.

Бој с курјацима. У бихарској жупанији намножили се јако курјаци, па, како је отпочела ова јака зима, почели су већ и на људе да нападају. Тако су ово дана напала три курјака на једног Румуна. Најпре му удавише коње, па онда скочише и на њега. Срећом наиђе на то бележник из оближње општине, те спасе човека. Једног курјака убије он, а другог удави псето његово. Трећи је курјак побегао. — И са других страна јављају да се курјаци јако појављују. Овде код Новог Сада, на каналу, убили су други дан Божића у вече једног курјака.

Трговачко-занатлијски део „Заставе.“

О самониклој народној банци.

Пише др. Живко Гојковић.

XI.

Многи ће читатељ са највећом антипатијом предусрести у овој расправи стављени предлог; не зато, што се не може остварити, него само зато, што се предлаже нешто ново. Једни ће се већ зато остварењу противити, што су заузети против свега, што „наши стари нису имали, па су боље живили него ми“.

Са таким читатељима не можемо се овде озбиљно упуштати у полемику, јер би они досљедно морали тврдити, да су се наши стари боље возили, када није било парне лађе и железнице, и да су наши стари брже један другом поруке шиљали, него што то данас бива брзојавом. Донекле је оправдана антипатија оних читатеља, који су зато против сваке новотарије, што је са овом скопчан велики трошак и ризико за пробање (експериментирање) докле не стечемо потребна искуства. Но та брига код нашег завода одпада, јер се предпоставља, да је већ накупљен подпун број деоница (2000 или 10.000) са којим завод почиње радити.

Неискупили се тај број ништа се неће ни почети, па се ништа не може ни рискирати.

За умирење и једних и других морамо овде нагласити, да овде предложени завод у битности није ништа ново, него се само чини, да је нешто ново, што таковог завода у нашем народу нигди нема, али га у истину има другде на свету; колико је писцу познато, има у западној Аустрији и Немачкој множина завода основаних на темељној мисли овде предложеног завода, наиме: да се сваки члан друштва одрече чисте хасне од основне главнице и резерв. фонда; сва разлика између тих завода у туђинству и овде предложеног састоји се у том, што они заводи имају само плаћене органе завода, те нераде преко повереника и поузданика, него су им чланови у седишту и најближој околини — дакле су то локални заводи; а овде се предлаже један једини завод за цели народ, који ће мало по мало привући јефтиним и иначе под повољни увети пружени кредитом све дужнике данашњих мањих завода, а тим и капиталисте (деоничаре штедионице) приморати, да своју главницу или у наш завод или у државне папире уложе.

Главна новост састоји се у нашем предлогу у централисању многобројних дужника под једном јединком управом те у избегавању оснивања подружница и плаћених агентура. Рад новчаног завода помоћу безплатних радника (поузданика и повереника на страни) свакако је ризично подузеће, но ризика се састоји у том, да завод неће добити по очекивању довољно способне снаге, никако пак да завод у опће никог неће задобити за бесплатно суделовање; и тако се не може рећи, да завод неће моћи своје разпростирање одпочети, него се само може изрећи сумња, да ће се завод у оној мери раширити, како је у овој расправи у виду 10 годишњег прорачуна предсказано.

Даља новотарија у овом предлогу састоји се у том, да друштво, када хоће број деоничара да рашири, није везано за неки број, који у виду новог кола (н. пр. 100 деоничара) мора бити накупљен, да може к друштву приступити — него је слободан приступ новом члану сасвим усамљеном у свако доба, тако, да се период уплаћене главнице сваком посебице у друштвеној књизи рачуна. То је предложено зато, да се растење друштва поспеши; то исто важи и о другој установи, да се зајам издаје само члану, и само оном члану, који доведе јамце чланове (ако не пружи залог); предложена промена у књиговодству свакако је споредне нарави, јер би наш завод могао опстати и поред старог начина вођења књига.

При закључку ове расправе морамо у кратко истаћи разлоге, зашто се латисмо пера, да овај предлог на јавност изнесемо.

Нису празне речи, када се непрестано и приватно и у јавним гласилима напомиње, да наш народ материјално пропада; о том пропадању знања има сваки од нас, који има макар од 10 година искуства; јер кад сравнимо материјално стање сељака наших пре 10 и 20 година са данашњим, назадовање је очевидно; у вароши се то назадовање неопажа на први поглед, али је оно и у вароши чин, који се лако доказати даје.

Разлови су том опадању различити; најважнији су ови: 1.) Јака даћа државна и општинска. 2.) Морално назадовање сељака подстицано слободом деобе, која има за последицу, да млади и сасвим незрели људи испадну испод дисциплине старијег, те постају „газде“, а као такове неморају радити; на против смеду пити и горе шта радити. 3.) Разкош, који се шири у народу ради лаког саобраћаја са богатом западном Европом. 4.) Заостајање народа у начину обрађивања земље иза напредних народа. 5.) Многи свеци заповедни и незаповедни. 6.) Подпуно одтуђење народа од цркве (важа само за православие Србе). 7.) Лака прилика к пијанству и бадавадисању у гостионицама (крчмама).

Могли би смо и више узрока пропадању народа навести; овде није место, да испитујемо начин, како би се том пропадању на пут стати могло и напосе, како би се преднаведени узроци пропадања појединце могли сузбијати. Ми ћемо све те узроке узети као неодклоњиво зло, па ћемо надаље предпоставити, да сваки поглавица породице, који поле мисли о себи и својима озбиљно — на то помишља, да сузбија онај неодклоњиви притисак (н. пр. јавне даће и раскош) већим напрезањем рада и штедње. Као трећа полуга поред рада и штедње за унапређење домаћег газдовања, опће је припознат кредит; ко дође до добра кредита, мање се мора напрезати у раду, а мање мора одкидати од својих уста, па да постигне исти резултат него онај без добра кредита поред више рада и штедње. Од природе је човек наклоњен нераду; за рад се иште посебне поуке и спреме; но то исто ваља и трошењу и штедњи; јер је трошење урођено, а штедња васпитањем навикнута. И овде морамо узети као готов чин, да су многи и многи далеко превалили године, када се васпита човек за рад и штедњу; ту је сад бадава проповедати благослов рада и штедње; ту је добро уређен кредит једино позван, да заустави пропадање таковога газде, који не може ни радити ни штедити више, него досада, но којег малочас избројени терети све већма притискују. Ко није задужен, а има имања, већ тим показује да је човек напредан и усталац; кредит ће њему само користи донети моћи; ко је већ задужен, њему ће повољнији кредит донети чисту хасну у виду смањених годишњих камата и одпада разних трошкова понављања (пролонгирања) дуга.

Питање о кредиту јест питање о опстанку народном.

Неће народ брзо пропасти; али је то слаба утеха, кад се даде израчунити када ће пропасти.

Неће народ наједанпут физично пропасти, али је са економским пропадањем тесно скопчано морално пропадање; ко изгуби испод ногу темељ своје економске егзистенције основани својом или својих старих муком, тај може само као туђа пришипетља живити или мора пасти на терет целом народу ако не као просјак а оно као лажа и варалица, па макар он како сјајан положај у друштву заузимао. Кад народ почне материално пропадати, он ће неко време живити, али ће у својој средини имати све више моралних пропалица, кад ово буде у већини, онда народ јоште живи али само као народ моралних богаљева; носиће име народа и њим ће се поносити, но само себи на срамоту, као кад просјак натакне на главу калпак са челенком што га је од дедова насљедио и случајно сачувао.

Да до тога не дође, дужни смо сви прегнути на посао, те учинити оно, што се учинити може. Ако од нас не зависи да државне терете смањимо, да зауставимо струју, која са западне Европе шири међу нама угодност живота; кад немамо власти да своју народну цркву из темеља ослободимо, од гњилости, у којој је огрезла, кад немамо власти или довољно разумевања да сељачки посед уредимо, а и друге невгоде, које наш наш народ тиште, да уклонимо; кад знамо, да се цели народ један не може кратким путем навикнути на већи рад и већу штедњу — нико нам не смета, да бар једну чињеницу, која моћно утиче у економски живот нашег народа, узмемо преда се, да о њеном преустројству промислимо и да к' истом преустројству што скорије приступимо. А то је народни кредит.

Писац ових редака учинио је колико је знао и могао предлажући овде оснивање новог кредитног завода; а од осталих мисаоних сународника особито од стручних књиговођа изискује, да о предлогу зрело промисле, да јавном критиком појединости у предлогу садржане претресу, да погрешке изправе и недостатке попуне; па ако јавно мњење предлог усвоји макар са променама али таковим, који завод по опћем схваћању чине подпунијим и савршенијим него што је овде првобитно наговештен онда ваља одмах приступити к' томе, да се завод оствари.

Читатељи су у течају ове разправе видили, да само устројство новог завода није у појединостима нацртано, него се писац више држао темељних начела, по којима би завод имао устројен бити.

Да не би подробним излагање појединости тог завода разправа сувише дугачка испала, и да би се читатељ свакако умно предочио завод, како га писац себи у целости замишља, закључићемо ову разправу у идућем чланку тим, што ће му пружити подпун нацрт устава новог завода.

Писма једног трговачког помоћника.

Од прашине спасао Жеравица.

Ова писма сам нашао негде у закутку забачене. Њих ми је писао мој брат, који је био трг. помоћник, па пошто су занимљива, а и односе се на трговачку струку, то нисам рад, да мисли, које су у њима изложене, не изађу на свет, шат ко буде отуд имао забаве, а ко поуке, или обоје за једно. Дакле ево их.

ПРВО ПИСМО.

Ш. 1880. 1. марта.

Драги брате!

Да видиш само, како сам се високо попео. С висине ти пишем — са сандука. У мојој соби, кад сам дошао, нисам затекао ни столице, ни стола, само један злеудн кревет. Но ја сам се довештио. Увукао сам у собу два велика сандука; на једном седим, а на другом пишем. Изгледам као Јупитар на Олимпу. Ако ко год прође поред прозора, па хоће, да ме види, тај се мора сагнути, те кроз прозор горе погледати. Ал' ко ће ме и гледати, кад је моја соба у авлији сасма у буџаку.

Ал' да ти потање опишем, како сам амо дошао.

Отишао сам на вашар у Е. и ту се нађем са данашњим мојим „шефом“ и погодим се. На вашару сам ја ноћивао и чувао сам шатру. Мој господар је одилазио у село, да ноћи. Ту смо две ноћи били. Обе ноћи је била нека салауковина. Снег је падао као луд. Покријем се и легнем. Сав сам се загњурио, да ми се није глава видела. Цвокотао сам зубма, но најпосле сам заспао. Кад сам се у јутро пробудио, те скинуо јорган с главе, ал' видим на моје велико чудо, да сам прилично завејан. Ту баш, где сам спавао, нашао је снег себи отвора. Зло сам се та два дана напатио. Једва једном стигнемо кући господаревој. Нисам људски ни вечерао, опет дај, спремај до поноћи. Око дванаест сати одведе ме господар, да спавам. Извађемо из дућана у авлију. Мотали смо се и мотали у оном мраку по авлији и једва натрапамо на зграду, где је моја соба била. Шеф мој отвори нека врата и уђе унутра, а ја за њим. Кад је упалио свећу, видео сам, да се налазимо у некој кујни. Господар ми тутну свећу у руку и показа ми врата, која воде у собу. „Ето, ту ћете спавати.“ То рече, па оде. Ја погледах у врата, за тим погледах за њим, но он се већ изгубио у мраку.

Узверио сам се, јер кујна је грозно и тајанствено изгледала. Избушена на сто места. У једном буџаку нека стара полупана канта, а у другом нека зарђана кеба. По кујни ширио се некакав непријатан задах.

Отворим врата од собе и уђем унутра. У њој само једна гвоздена (ал' хладна) пећ и један кревет, сав отрцан, као да је био „на Вранцузу,“ што наши рекли. Био сам уморан, те ми није било ни до чег. Стрпам се у кревет и већ хтедох заспати, кад ал' нешто стаде, да звони. „Зврн, дрн“ чује се. Шта је сад? ћутим. Не потраја дуго, ал' стаде нешто за мој покривач вући. И ја сад станем држати за покривач. Било је ту и повуци и потегни. У соби је хладно било, па сам мислио: „не ћеш попустити, ма шта било.“ Но најпосле сам се поред све хладноће љутоознојио од силног вучења и страха, што нисам знао, шта је. А уза све то чује се: „зврн, дрн.“ Уједаред ми паде нешто на главу, претрча преко мене. Ја се згрозим, али у тај пар сену ми мисао главом, шта то мора бити. Сетим се рупа, што сам их у кујни видео и сад ми је јасно било, да су то били шефови пацови, па дошли, да се мало самном прошале и проиграју, јер за јамачно у овој јазбини није давно било живог створа, као што сам ја. Онај још непрестано звони: „зврн, дрн,“ што ми је такођер сад јасно било. Какав пацов за цело се забунио у гвоздену пећ, па скаче по њој, да све одјекује.

Ја сам још неко време у мом „циркусу“ „уживао,“ за тим сам оне с кревета ципелом растерао и мало после сам заспао.

Те ноћи сам нешто сањао. Леп је сан био. Сањао сам, да је преда мном лепа кобасица и баш да је у уста метнем, ал' у том викну мој господар под прозором мојим, да устанем. Било је четир сата. Скочим из кревета, а у ушима ми је звонило: „Оде санак пусти.“ За тим помислим у себи: „Ај, Бранко, да си знао за мене, друкчије би ти ону песму „Цвц“ спевао.“

У овај мах буди задовољан, што сам ти сад написао. Другом приликом ћу ти о другом чем писати.

Поздрав од твог брата С.

Вести из трговачко-занатлијског света.

Чехо-словенски радници држали су ту скоро у Брину свој конгрес, који је био веома посећен и донео одлуку да се радно време од 8 сати узакони, да се уведе установа радничких надзорника и т. д. Конгрес је иначе дао израза свом русофилству.

На Паризкој изложби неће суделовати Србија. Збиља је велика штета, што на тој светској изложби неће бити српских производа. — Швајцарска ће суделовати. Већ је изабрала и свог комесара у лицу официра Восгели.

Трговачки уговор с Немачком. Берлински „Рајхс-Анцајгер“ доноси акт о продужењу трговачког уговора између Немачке и Аустро-Угарске.

Против нездравог меса. Из Париза јављају, да влада спрема законски предлог о забрани увоза страног нездравог меса.

Пештанска трг. и обрт. комора обновљена је новим члановима и управом, — 18. о. м. обављен је у Пешти и избор нових повереника занатлијске власти.

„Енглеска банка“. Најстарији новч. завод „Енглеска банка“ основана је год. 1694. с' основ. капиталом од 15.000000 форината; с' којим је до данас тако далеко дошла, да на само чиновништво своје, које броји на 1000, издаје год. 3 мил. фор. поред пензије, на близу 300 ислужених својих чиновника, за које такође издаје преко $^1/_2$ мил. фор.

Производња дувана. По статист. податцима о производњи дувана, видимо да се у Америци највише производи истог, и то, на 2 мил. цен. После Америке, долази наша држава са 1 мил. цен., Куба са 600.000 цен., Немачка 500.000., и Русија 150.000. цен. Кад се томе додаду и мање цифре осталих држава које се баве производњом излази, укупна производња на 10 милијуна.

Економски извештај из Енглеске. У Енглеској је последњих недеља била најважнија ствар изложба угојене стоке. Божић се примицао, па је свака кућа хтела да има по једну ђаконију узету од које врсте наше крупне или ситне стоке. Госпоштина хоће да има сочну печеницу, занација је вољан да се задовољи и добром гуском, као што може да се произведе само у Енглеској. Кад мало и велико једе месо, као што је то у Енглеској, кад тражи доста и добро, онда производник свакако бива подбадан у великом степену. Сваки се труди да произведе што боље и што брже, сваки гледа да дође до бољега до савршенога, а отуда излази надметање између производника, које је корисно развитку у највишем степену. Отуда су енглески производници постигли напредне успехе, тако да се својом стоком поступају са толиком сигурношћу као оно вајар са својим материјалом. У другим земљама није био тај повод, па и вештина кухинска другојачије се развијала. Како енглески обичаји почињу да продиру и у осталу Европу, то продире и енглеска кујна са њеним сочним месом, печеним на жеравици. У том погледу на све стране хоће да уђе у обичај, да се месо готово пресно једе, т. ј. једва што га ватра пробије. Уз овакав укус и потребу, није никакво чудо ако изложбе смитфилдскога клуба имају све више важности. Ове године дотерали су на изложбу не мање него 830 комада угојене стоке, спрам 484 комада у лањској години и тај број делио се на 275 комада говеда, 484 глава оваца и 82 комада свиња. Скуп ових животиња беше дивно погледати, тако да су усхићени били и они који су иначе вични таквим погледима. Нарочито су била савршена говеда од Херфорда и Девола, а највише су се одликовала жута шкотска говеда својим изредним месом. Исто тако заслужиле су и овце из Линкона сваку похвалу, имају по 396 фуната тежине по комаду. Стручне новине биле су с изложбом пуно задовољне, а порота није знала, куда пре да досуди своје награде. Прве награде дате су; краљици за говеда девонска и херфордска; друге су прве награде дате говедска дурхемским и сосечким, а један изложник добио је још нарочату награду за најбоље живинче у изложби, које је био шут во шкотски. Од угојених оваца прва награда дана је овцама из Норвича, које су имале несрављену вуну, свака (било их је 3) имала је 221 фунту тежине, а имала је 21 месец старости. Од угојених свиња добиле су прву награду свиње из Беркшајера. Исто тако добро је испала и изложба семења у биљних производа. Особито је пала у очи нека нова белица пшеница са црвеном сламом, крупним зрном, а сламом јаком. Од зоби много хвале татарску црну и белу, која неће да полеже и кад презре, не круни се. Што се тиче економског оруђе, ништа ново није произведено, но зато оно што је изложено било, изредно је по каквоћи и јефтино.

Трговина.

= **Нови Сад**, 29. децембра 1887. (10. јануара 1888.) На житарским пијацама није се десило за минулих два три дана никоје знатније промене. На политичком попришту се ратне спреме стишале на све стране. Спекулација се уздржава од куповања а понуда је за продају постала све то већа. Цене су рани се одржале, а усљед малог довоза са кукурузом на будимпештанску пијацу то је зрно тамо са 10 новч. скупље плаћано.

На нашој пијаци је промет јако омалио са раном. Довоза је мање него што би се потрошити могло. Млинови су пуни у послу пошто се брашно за потрошњу овдашњу и ону из околине тражи. Које брашну цена променула се остала је она стара.

Посао са производи је незнатан. Страних купаца нема. Имаоци робе чекају пролеће те онда да одпочну радњу и продају робе своје. На пијаци месарској се опажа да је мало теоци према потреби дневној и ови се све вишом ценом плаћају. Теоци млади 12—14 ф. средњи 16—18 ф. старији 22—28 ф. од комада. Овци 9—13 ф. од пара. Свињи угојени тешки 40—42 н. средњи 40—42 н. лаки месната за потрошњу меса 44 н. од 1 кгр. Жељ зва-

цом се и наших и српских угојених свиња за Будимпешту у знатним количинама однаша.

Све остале наше пијаце су само слабо посећене, нити је ту каква обрта помена вредног. Зимње доба, радња на свима тачкама застала.

Време. После оне ванредне строге зиме настало више блажије време. Јужни ветар донео је кише а за овим је ујутру са северног ветра осванув мекан снег. На Дунаву се лед одржао нити је саобраћај преко леда прекинут

*

У **Будимпешти** 28. децембра 1887. (9. јануара 1888) Продавци су пшеницу нудилу. Све у већим партијама, па и воља за куповање је у неколико повољнија била, но тенденција је само се мирно држала. Пшенице продано 24.000. м. ц. са потпуно одржаним ценама. Кукуруза нема на пијаци, поскупило то зрно са 10 новч. Остала зрна слабим прометом са једва одржаним ценама.

Пшеница потиска 81·5 7 ф. 80 н., 80 5. 7 ф. 75 н, 80 7 ф. 65 н., 79 5. 7 ф. 60 н., 79. 7 ф. 55 н. Пештанска 80·5. 7 ф. 55 н., 79·5. 7 ф. 50 н. Бачка и банатска 78 5. 7 ф. 55 н. Стонобеоградска 77·4. 7 ф. 40 н. Све на три месеца. Раж 5 ф 75 н. Кукуруз стари 6 ф. 35 н. За готов новац Нов кукуруз за мај-јуни 1888. 5 ф. 91 н. Пшеница за пролеће 7 ф. 50 н., за јесен пшеница 7 ф. 73 н. Зоб за пролеће 5 ф. 79 н.

*

У **Штајнбруху** 28. децембра 1887. (9. јануара 1888). На окупу је у оборима 77.637 ком. свиња угојених разне пасмине. Посао се није променуо. Плаћани угарски мат. тешки 47—48 н., млади тешки 50., средњи 49—50 н., лаки 48—49 н. Српски тешки 47—47½ н., средњи 46½—47 н., лаки 46 до 47 н. Све од 1 кгр.

*

Течај златног и сребрног новца на пешт. берзи од 29. децембра.

Дукати — — — — — — —	5·95
Наполеондори (20 франака) — — —	10 01
4% угарска златна рента — — —	97·50
5% „ папирна „ — — —	83·—
Немачке држ. марке — — — —	62·15

Најновије вести.

— Из Беча јављају, да је руска пешадијска дивизија под генералом Мандштерном прошла кроз Варшаву у путу према руској граници ради појачања војске, што се већ на граници налази.

— Из Беча јављају, да река Вин услед југовине јако надолази, те због тога прети опасност од поплаве неком бечком предграђу. И из Пожуна јављају, да Дунав јако надолази, те се због тога већ предузимају мере против поплаве. Вели се, да је опасност од воде врло велика.

БРЗОЈАВИ „ЗАСТАВИ.“

(Стигли 29. децембра у вече.)

Сомбор. Министарство незнамо на чију тужбу обуставило конституирање црквене општине. Ника Максимовић, Јустин Коњовић и Јаша Лалошевић иду данас пијацом весело загрљени, пошто су најпре народу целисходност оваког поступка разјаснили.

Софија. — По најновијим званичним вестима чета, што је у Румелију упала, разбијена је после жестоке борбе, која је два сата трајала. Руски капетан Набоков погинуо је.

Дублин. Ирски посланик Тимотија Харингтон осуђен је на шест недеља затвора.

Берлин. — Цар Виљем је још једнако болестан и мора да лежи у кревету. „Национал-цајтунг“ пише, да ће велесиле скорим у бугарској ствари кораке учинити и по свој прилици Кобурга из Бугарске уклонити.

Различности.

Настава у Грчкој. Настава је у овој држави доста напредна; напреднија је него у Србији. Осн. школа има доста, у свима крајевима, у које иде деце скоро три пута више него код нас (преко 100.000). Основна школа учи се 6 година. Има доста гимназија и других школа, а имају свеучилиште.

„Хор упада!“ Један познати компонаста компоновао је ново црквено певање. На дан, кад је било заказано певање по тој новој композицији, црква је била дупком пуна. Компониста стао је на сред цркве, да би боље могао чути певање. Певање није ишло понајбоље, те с тога компониста примети доста гласно: „Хор упада!“ Публика, која је разумела кор пропада, стаде уплашено бегати из цркве.

ПОЗИВ
у седницу књижевнога одељења „МАТИЦЕ СРПСКЕ.“

Позивају се сва господа чланови књижевног одељења „Матице српске“, да изволе доћи у седницу књижевнога одељења, која ће бити у среду 30. декембра о. г. у 3 сах. после подне.

У Н. Саду 22. декембра 1887.

Подпредседник
књижевног одељења „Матице српске:“
Новак Радонић с. р.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

НЕДЕЉНИ РЕД ПОЗОРИШНИХ ПРЕДСТАВА.

У среду 30. декембра: **„Библиотекар.“** Шаљива игра у 4 чина, написао Густав Мозер, превео Б. Галац.

У петак 1. јануара 1888. први пут: **„Свекрва.“** Шаљива игра у 1 чину, од М. Калића. — Пре тога: **„Пркос.“** Шаљива игра у 1 чину, с певањем, од Р. Бенедекса, за српску позорницу прерадио др. Ј. Андрејевић.

У недељу 3. јануара: **„Пут око земље за осамдесет дана“**, са предигром: **„Опклада за милијон.“** Глума са певањем, играњем, провалама у 5 раздела и 14 слика, написао А. Д' Енери и Жил Верн, превели Милер и Бадалић, за нашу позорницу инсценисао редитељ В. Миљковић. Музика од Ф. Супеа. (Са спуштеним ценама.)

У понедеоник 4. јануара: **„Чаша воде.“** Хисторијска шаљива игра у 5 чинова, написао Е. Скреб. (Пре поласка позоришне дружине на пут претпоследња представа.)

У среду 6. јануара у корист позоришне дружине први пут: **„Марија кћи пуковније“.** Шаљива игра у 2 чина с песмама. (Последња представа пре поласка позоришне дружине на пут.)

ПОЗИВ
на
XV. БЕСЕДУ С ИГРАНКОМ

коју приређују

УЧЕНИЦИ СРПСКЕ ВЕЛИКЕ ГИМНАЗИЈЕ
У НОВОМ САДУ
на св. Саву 14. (26.) јануара 1888.
У ДВОРАНИ КОД „ЈЕЛИСАВЕТЕ“
у корист
СИРОМАШНИМ УЧЕНИЦИМА СРПСКЕ ГИМНАЗИЈЕ.

Улазна је цена од особе 1 фор. а. вр.

Добровољни се прилози примају са захвалношћу.

Улазнице се могу добити у књижарама Браће М. Поповића и Луке Јоцића, а на дан беседе у вече на каси.

Почетак равно у 7 сахата у вече.

РАСПОРЕ.

1. „Где ј' мили дом —“, сложио Јосиф Це, за мешовит лик удесио Фрања Петрик, пева мешовит лик гимназијски.
2. „Fantaisie drillante sur la Somnanbula“, од Лајбаха (op. 27.), свира на гласовиру гимназиста Бранислав Станојевић.
3. „Белана,“ сложио Хорејшек, пева гимназиста Светислав Петковић и мушки лик гимназијски.
4. „Да л' то —“, од Ђуре Јакшића, композиција А. Хочевара, уз гласовирску пратњу пева гимназиста Тодор Николић.
5. „Полети дер, мој голубе —“, од З. Ј. Ј. сложио Роберт Толингер, уз гласовирску пратњу певају гимназисте Владимир Ђерманов и Душан Которић и дечији лик гимназијски.
6. „Браћа,“ од Петра Прерадовића, декламују гимназисте Богдан Манојловић и Вељко Миросављевић.
7. „Бранку,“ од Драгутина Ј. Илијћа, сложио Јосиф Маринковић, пева гимназиста Ђорђе Павковић и мушки лик гимназијски.
8. Fantaisie sur Martha par J. B. Singelée уз гласовирску пратњу свира на виолини гимназиста Ђура Трифковић.
9. „Бачко коло,“ сложио и за мешовити лик ове гимназије удесио Роберт Толингер, уз гласовирску пратњу пева мешовити лик гимназијски.

✝

Наш, добри и нигда непрежаљени муж — односно отац и брат

СВЕТОЗАР СЕЧАНСКИ

свештеник сурдучки

на нашу превелику тугу и жалост, после кратког али тешког боловања, умро је 20. децембра ов. год. а сахрањен уз велико саучешће околног свештенства и поштоваоца свију редова 21. децембра ов. год.

Веома смо захвални свима г.г. свештеницима и грађанству, на њиховом топлом и искреном саучешћу у нашој тузи и великој жалости, јер су нам тим бол и превелики наш губитак, у неколико испраћајем покојника олакшали.

Сурдук 22. децембра 1887. год.

Ожалошћени: Жена: Христина, син Димитрије, ћери: Милица Р. Поповић, Анђелија Сечански, снаха: Милева Сечански, зет: Радивој Поповић, синовац: Миливој Сечански, снаха: Марија Сечанска, сестре: Ружа Бановчанин, Софија Вукомановић. Браћа у споредној линији: Стева Продановић свештеник, Васа Николајевић свештеник, Аца Николајевић лекар, Светислав Николајевић трговац.

✝

Тужним срцем јављамо свима родовима, пријатељима и познаницима, да нам је умрло наш непрежаљени отац, муж и 32-годишњи народни учитељ

САВА ПОПОВИЋ

у својој 51. години на дан 22. децембра ове године. **Ожалошћена породица.**

РЕД ВОЖЊЕ
ЖЕЉЕЗНИЧКИХ ВЛАКОВА

ВАЖИ ОД 1. ЈУНА 1887. П. Н.

Полази из Новог Сада у Београд:
Брзи влак у 8 сати и 18 м. у вече.
Особни влак у 5 сати 55 м. по подне.
Мешовити влак у 9 сати 6 м. пре подне.

Полази из Новог Сада у Будимпешту:
Брзи влак у 7 сати 44 м. из јутра.
Особни влак у 8 сати 12 м. у вече.
Мешовити влак у 9 сати 54 м. пре подне.

Муњевити влак из Новог Сада у Ниш сваког петка у 10 с. 51 м. пре подне; из Новог Сада у Будимпешту сваке суботе у 4 с. 23 м. из јутра.

ОГЛАСИ.

ШПЕЦЕРАЈСКА И МЕШОВИТА РАДЊА
АНЕ УДОВЕ **МИЛИЋ И СИНА**
У ДАЉУ
потребује једног млађег помоћника, који је вичан српском, немачком и мађарском језику. Ступити може одма. 1—3

АДВОКАТ
ДР. ЂОРЂЕ КРАСОЈЕВИЋ
отворио је у **Сремских Карловцих** адвокатску писарну. 1—3

ПРОДАЈА КУЋЕ
у господској улици бр. 240 преко пута брзојавне станице (Telegrafenamta) продаје се из слободне руке под врло повољним условима. Разпитати се може код
2—3 **ЂОРЂА ВУЛИЋ.**

МАНУФАКТУРНА И ПОМОДНА ТРГОВИНА
ВОЈИНА МАРИЋА
У ВИНКОВЦИ
потребује два млађа помоћника. 2—2

Оглас.

Од стране подписаног опћ. поглаварства овим се до опћег знања ставља, да је на оба годишња опћ. вашара у Шиду, само два прва дана пред даном за продају робе (сабатом) опредељеним, — дозвољено на вашар с марвом долазити и такову продавати. Трговцима и обртницима пак опредељен је само трећи дан сваког вашара да своју робу на продају изложити могу.

Који против ове одредбе чинио буде, биће одстрањен са вашара, догодно и глобом кажњен.

Поглаварство опћине.

У Шиду 25. децембра 1887.

Начеоник:
Ивковић.

3—3

КАКАО и
ЧОКОЛАДА
VICTOR SCHMIDT & SÖHNE
која је на првој бечкој изложби куварске вештине са највећом наградом, са почасном дипломом одликована, **може се добити**, чиста и права са нашом влашћу регистрираном „шуцмарком“ и фирмом, код свих реномираних гг. трговаца и трговаца с деликатесама, у **Новом Саду** код гг.

Д. Коде и Емериха Дицгена.

— Пошиљке са поштанским поузећем (Nachnahme) у провинцију.

VICTOR SCHMIDT & SÖHNE,
ц. кр. зем. фабриканти. Фабрика и средишно одправништво у Бечу Wien, IV., Alleegasse Nr. 48. (nächst dem Südbahnhofe.) 81—150

9—12

ПРОФ. ДР. КЕМЕРИХА
ЕКСТРАКТ МЕСА И ЧОРБА
(BOUILLON)
препоручују се као најкуснија јела и као најбоља и најјефтинија храна. Може се увек добити код гг. Е. Дицгена, Браће Вагнера, Д. Коде, Љ. Стефановића у Н. Саду.

В. АДАМОВИЋА
ВЕЛИКО СТОВАРИШТЕ МАНУФАКТУРНОГ ЕСПАПА У ТЕМИШВАРУ
као
НАЈЈЕФТИНИЈИ ИЗВОР ЗА КУПОВАЊЕ МАНУФАКТУРНОГ ЕСПАПА
препоручује своје новине мануфактурног еспапа, што сваки дан стижу као
најцелисходније
ДАРОВЕ О БОЖИЋУ И НОВОЈ ГОДИНИ
јер је једини и за свакога од трајне вредности еспап, као:

Један комад **платна** 1 риф широко (30 рифа) — — — — — — — — **фор. 3.80**
Један комад **платна** 5/4 рифа широко (30 рифи) — — — — — — — — **фор. 4.50**
Један комад **платна** 1 риф широко (30 рифи) — — — — — — — — **фор. 4.75**
Један комад **платна** 5/4 рифа широко (30 рифи) — — — — — — — — **фор. 5.45**
Један комад **платна од гарна** 1 риф широко (30 рифи) — — — — — — **фор. 5 45**
Један комад **платна од гарна** 5/4 рифа широко (30 рифи) — — — — — **фор. 6.45**
Један комад **платна од креаса** 1 риф широко (30 рифи) почевши од — — — **фор. 5.—**
Један комад **шифона** (30 рифи) неуштиркано почевши од — — — — — **фор. 4.50**
Један комад **Дамаст-градл** (за постељу) (30 рифи) — — — — — — — **фор. 5.50**
Један комад **кончаног оксфорда** (30 рифи) — — — — — — — — **фор. 4.75**
Један комад **кончаног Сефира** (30 рифи) — — — — — — — — **фор. 5.75**
Један риф **изврсног мрког плавог или шареног порхета** — — — **10, 15, 20, 25 нов.**
Један риф **изврсног дуплог порхета** — — — — — — — — **15, 20, 25, 30 нов.**
Један риф } **космањског чисте фарбе** } најновија мустра за женске хаљине } са портуром — — — **40 нов.**
Један риф } **помодног порхета** } без портуре — **20, 25, 30, 35 нов.**
Један риф **Молдона** **62, 65, 70, 75 нов.**
Један риф белог „**шиирл**“ **порхета** — — — — — — — — **21, 25, 30, 35, 40 нов.**
Један риф белог „**пике**“ **порхета** — — — — — — — — **23, 25, 30, 35, 40 нов.**
Једна **тешка** 12/4 **велика женска марама** за огртање од најбоље овчје вуне **фор. 2.05, 2.50, 2.75, 3.25, 3.60, 4.20, 5.—, 6,—, 7.—, 8.—, 9.—, 10.—**

Осим тога добро снабдевено сложиште

Платна од креаса од фор. **6.—**, све по фор. 1.— више до фор. **40.—** по комаду.
Румбуршка платна од фор. **6.—**, све по фор. 2.— више до фор. **50.—** по комаду.
Холандског платна од фор. **7.—**, све по фор. 2.— више до фор. **60.—** по комаду.
постеље, чаршава за столове, салфета, памучних и вунених марама и најлепших за прање француских портура, сатина, кретона и воала.

Сваки ко прегледи ове цене, мораће увидети, да нема више мануфактурне трговине, која може јефтиније продавати. 19—20

Уредник и издавалац Милица Томић рођ. Милетић. Одговорни уредник Јаша Томић. Српска штампарија дра Светозара Милетића.